

ІСТОРІЯ

Пласт – виразник інтересів українства

Цього року виповнюється 105 років від прийняття першої пластової присяги, коли на вірність Богові та Україні присягло близько 40 осіб. Цю подію вважають офіційною датою заснування «Пласту» – українського варіанту скаутингу. Протягом цього часу Пласт ні на хвилину не припиняв праці, виховуючи патріотично налаштовану молодь. Цікаво, що не маючи можливості для існування на українських землях, за кордоном він представляв інтереси нації в міжнародній площині.

З чого все починалося

Зародження скаутського руху пов'язують з ім'ям англійського генерала Роберта Бейден-Пауелла 1908 р. Територією поширення українського скаутингу на початку XX ст. стала Західна Україна. Український Пласт – це національне відгалуження міжнародної скаутської організації. Основоположником україн-

зрівноваженість, пильність, гарна фізична підготовка, турбота про природу тощо. Пластуни вітаються гаслом «СКОБ!» (сильно, красиво, обережно, бисто).

Пласт у Західній Україні та на еміграції

Протягом 1910-х і першої половини 1920-х рр. пластовий рух набуває всебічного поширення на західно-українських землях. Однак уже перше повоєнне десятиліття стає періодом випробувань для українських пластових організацій на території Галичини і Волині, які на той час перебували у складі Польщі. Після вирішення долі Галичини 1923 р., яка мала стати автономією у складі Польщі, польська влада почала більше цікавитися діяльністю українських патріотичних організацій. Особливий інтерес для урядовців становили об'єднання, що виховували молодь. Найбільшими з них були спортивні та військові товариства, як-от «Січ» і «Пласт». Посилюється тиск на

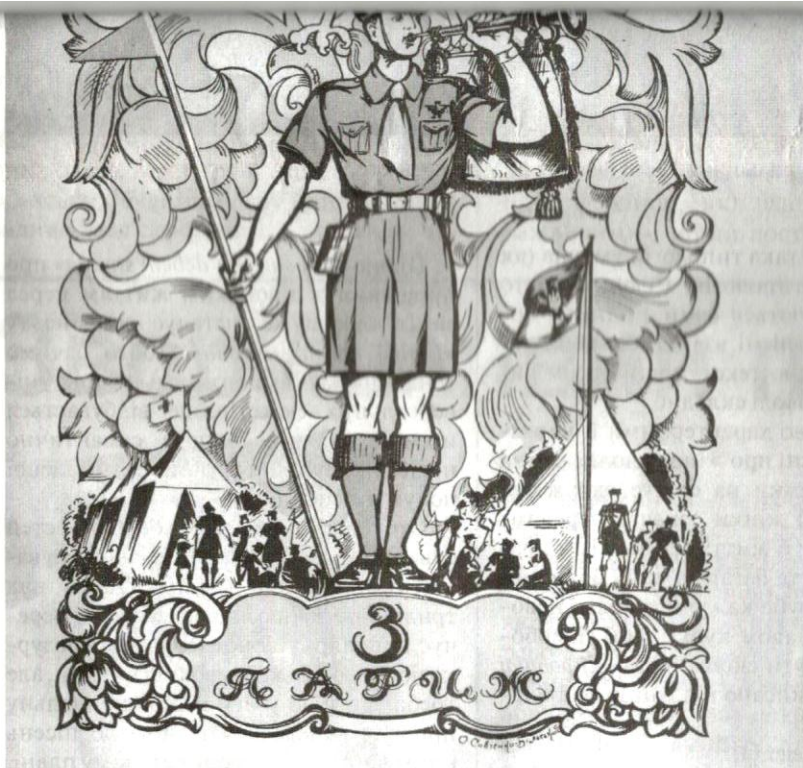

▲ Олександр Тисовський – співзасновник Пласту. Знімок з Вікіпедії.

писані мета, завдання та методи її діяльності. Зокрема, мета СУПЕ містила наступні положення: «Через пластове виховання прагнути до піднесення душевних, фізичних і моральних сил української молоді на еміграції». Засоби досягнення поставленої мети передбачали: «пропаганду скаутингу серед української еміграції; видання фахової пластової літератури (часописи, підручники тощо); організування викладів, курсів, інструкторських курсів для пластової молоді та провідників, вистав, товариських вечірок, ігор; розвиток різних напрямів фізичного виховання; влаштування пластових з'їздів, публічних вправ та змагань, таборів, прогулянок; налагодження відносин з пластовими організаціями інших народів та участь у різноманітних міжнародних заходах».

Поставлені завдання були успішно виконані. Проте найбільшого успіху вдалося досягти в міжнародній сфері. Одним з видів такої діяльності стали джемборі (міжнародні скаутські змагання), у яких брали участь

▲ Титульний аркуш журналу «СКОБ», Франція, 1935 р. Матеріали Центрального державного архіву зарубіжної українки.

ського Пласту вважають Олександра Тисовського. Він 1911 р. сформулював основні ідейно-організаційні принципи формації з чітко вираженими національними ознаками. На рубежі 1911–1912 рр. у Львові, що тоді входив до складу Австро-Угорської імперії, майбутні старшини Української галицької армії Петро Франко та Іван Чмола почали засновувати пластові гуртки. Протягом перших двох десятиліть ХХ ст. пластові організації набули великого поширення на українських західних і центральних землях, відіграючи важливу роль у справі патріотичного виховання української молоді, особливо у період I Світової війни та національно-визвольних змагань у 1917–1921 рр.

Ідеологічні основи Пласту визначені у трьох головних обов'язках пластуна, які є складовою частиною пластової присяги: «Присягаюся своєю честю, що робитиму все, що у моїй силі, щоб бути вірним Богові й Україні, допомагати іншим жити за пластовим законом і слухатися пластового проводу». Характерними рисами пластуна, відповідно до пластового закону, повинні бути: сумлінність, точність, ошадність, справедливість, ввічливість, братерство, доброзичливість,

особливий інтерес для урядовців становили об'єднання, що виховували молодь. Найбільшими з них були спортивні та військові товариства, як-от «Січ» і «Пласт». Посилюється тиск на пластунів. Зрештою, 1928 р. заборонено легальну діяльність Пласту на Волині, а 1930 р. – в Галичині. Таким чином, Пласт на українських землях переходить до підпільної праці, а на еміграції пластові організації набувають значення легальних представництв національних осередків за кордоном.

І саме Чехословаччина (ЧСР) стає центром пластового життя. І цьому є логічне пояснення. Крім пластунів, у ЧСР протягом 1920–1930 рр. перебувало найчисленніше угруповання українських емігрантів. Наші співвітчизники навіть спромоглися заснувати власні наукові й освітні осередки, а також розвинули активну громадську, політичну і культурно-освітню діяльність у цій країні. Пов'язане це було, насамперед, з усебічною підтримкою емігрантів урядом Чехословаччини.

Пласт становив суттєву частину українського емігрантського середовища як в Чехословаччині, так і в Європі загалом. У ЧСР перші скаутські гуртки заснували студенти в Празі і Подебра-

дах 1921 р. З огляду на вік членів, поставали гуртки старших скаутів-пластунів, які працювали за прикладом юнацьких організацій, бо на той час ще не було усталених форм діяльності старших пластунів (олд-скаутів). У Празі 1925 р. засновано Українську пластову команду, яка координувала свою діяльність з Верховною пластовою командою у Львові. Варто зазначити, що Пласт на еміграції налагодив активну співпрацю з Пластом на українських теренах. Виступаючи як легальна організація, Пласт на еміграції інформував міжнародне співтовариство про реальний стан справ української нації.

Союз українських пластунів-емігрантів

Український пластовий рух на еміграції і, зокрема, його найбільша координуюча організація Союз українських пластунів-емігрантів у ЧСР (СУПЕ) відіграв важливу роль у пропаганді української справи за кордоном.

Союз українських пластунів-емігрантів засновано 1930 р. у Празі. У статуті організації чітко були про-

товими організаціями інших народів та участь у різноманітних міжнародних заходах».

Поставлені завдання були успішно виконані. Проте найбільшого успіху вдалося досягти в міжнародній сфері. Одним з видів такої діяльності стали джемборі (міжнародні скаутські змагання), у яких брали участь як окремі представники, так і делегації. Найбільший успіх мав виступ делегації українських пластунів на т.зв. Першому слов'янському джемборі, організованому у Празі 27 червня – 3 липня 1931 р. Завдання з'їзду полягало у взаємному пізнанні та зближенні слов'янських народів. Українська команда повною мірою використала можливість увійти до міжнародного співтовариства, взявши найактивнішу участь у джемборі. У даному контексті варто навести частину промови, виголошеної представником української делегації: «Зараз, коли ми приступаємо до свого великого діла, до свого виступу, я хочу, щоб кожний з вас і всі ми разом згадали про свій милий, тихий край, свою рідну Україну. Бо це для неї ми тут живемо, для неї працюємо. Для неї кладемо свої сили».

Заходи, спрямовані на представлення Пласту за кордоном як частини всієї української нації на еміграції, мали велике значення і здобули підтримку в Чехословаччині, Великобританії, Югославії, Німеччині, Австрії та інших країнах. Делегації пластунів на всіх міжнародних змаганнях виступали під синьо-жовтими прапорами і завжди наголошували, що представляють державу Україну.

Говорячи про пластовий рух української еміграції, потрібно розуміти, що в міжвоєнній Європі вдалося заснувати досить широку та активно діючу мережу осередків з координуючим центром – Союзом українських пластунів-емігрантів (СУПЕ). Отак 1928 р., ще до офіційного становлення СУПЕ, Товариство українських пластунів-емігрантів у Празі об'єднувало 12 організованих пластових відділів у Європі (вісім пластових частин у Чехословаччині і чотири філії за кордонами ЧСР: по одному відділі в Берліні, Парижі, Льєжі і Данцігу (сучасний Гданськ). Спочатку створювалися старшопластунські (з-поміж студентів), згодом юнацькі і новацькі відділи. На 1932 р. СУПЕ координував працю 15 куренів, з них сім у Ржевничах (ЧСР), три у Празі, по одному у Брно, Данцігу, Кракові та інших містах. На початку 1933 р. членами СУПЕ стали пластові відділи в Парижі, Граці, Греноблі, Відні та Загребі.

Активну працю СУПЕ та інших пластових організацій перервав початок II Світової війни. Однак традиції українського скаутингу не зникли безслідно, а відродилися й отримали дальший розвиток у післявоєнному світі. ■